

6. Landelijk gebied

Maastricht, juni '24

Landelijk gebied

In het landelijke gebied komen veel functies samen. Niet alles kan overal. De stikstofproblematiek is urgent en vraagt om een aanpak op zowel korte als lange termijn. Dat geldt ook voor de aanpak van onze watersystemen na de overstromingen in 2021. De Provincie werkt hierin nauw samen met andere overheden, maatschappelijke organisaties, bewoners en gebruikers van het landelijke gebied. In december 2020 hebben Provincies met het Rijk afspraken gemaakt over extra investeringen in natuur. Voor het robuuster maken van de watersystemen heeft zowel de Provincie als de regering ook extra financiële middelen gereserveerd. Deze extra investeringen zijn nodig om de biodiversiteit te herstellen en te zorgen dat de watersystemen voorzien in kwalitatief goed water en klimaatbestendig worden. Er is een balans nodig tussen wat de natuur en de watersystemen kunnen dragen en wat de samenleving vraagt. De landbouw zet verdere stappen om te verduurzamen. Het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) is hiervoor een belangrijk instrument. Vanaf 2023 is een nieuw GLB in werking getreden en geeft de Provincie Limburg uitvoering aan haar aandeel in het nationale plan. De Provincie Limburg zorgt voor de verlening van vergunningen c.q. ontheffingen Wet natuurbescherming, is ook toezichthouder in het buitengebied en zorgt voor de handhaving bij milieudelicten.

Onze beleidskaders

- Provinciale omgevingsvisie
- Provinciale omgevingsverordening
- Provinciaal Waterprogramma 2022-2027
- Natuurprogramma 2023-2030
- Plan van aanpak invasieve exoten
- Limburgse aanpak stikstofreductie en natuurverbetering
- Programma Landschap verbindt Limburg

Wat hebben we bereikt?

6.1. Een hoge mate van biologische diversiteit waarbij populaties van soorten duurzaam in stand blijven

Behoud en – waar nodig – het herstel van de biodiversiteit is het oogmerk van een natuurinclusieve samenleving en een transitie van het landelijk gebied. De biodiversiteit wordt opgevolgd met natuurmonitoring, waarbij populaties van dieren en planten in kaart worden gebracht. Het is op dit moment niet mogelijk om daarmee jaarlijks te rapporteren over de ontwikkelingen, omdat hier een fijnmaziger monitoring voor nodig zou zijn. Daarom wordt gerapporteerd met twee belangrijke parameters: het aantal hectares dat is ingericht en toegevoegd aan het Natuurnetwerk Limburg (NNL) en het aantal hectares waar gesubsidieerd natuurbeheer plaatsvindt in het Natuurnetwerk Limburg, om een beeld te hebben van de hectares natuur van het NNL die kwalitatief op orde zijn en goed worden beheerd. Omdat de opgave zich niet beperkt tot het NNL is ook ingezet op de aanpak van drukfactoren in de omgeving van natuurgebieden en hebben investeringen plaatsgevonden in het agrarisch cultuurlandschap met het oog op de bedreigde soorten die daar hun leefgebied vinden. Daarnaast hebben gerichte investeringen plaatsgevonden om populaties van bedreigde soorten in stand te houden.

Indicator	Startwaarde	Eindwaarde	Streefwaarde	Jaar
	01-01-2023	31-12-2023		
Aantal hectares ingericht voor natuur	2.162 ha (31-12-2021)	2.166 ha	3.400 ha	2027

	(31-12-2023)		
Oppervlakte natuurgebiedenbeheer	33.482 ha (31-12-2021)	33.596 ha (31 december 2022)	35.000 ha 2027

Toelichting:

De realisatie van de ontwikkelopgave is de afgelopen jaren gestagneerd. De complexiteit en de ontwikkelingen op de grondmarkt, de onzekerheid voor ondernemers in het stikstofdossier en het ontbreken van courante ruilgronden maakt dat realisatie lastig is. Dit hangt ook samen met de landelijke politieke ontwikkelingen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

6.1.1. Natuur: beheer, ontwikkeling, bescherming en een nieuw natuurprogramma 2023-2030

Omschrijving

We willen de biodiversiteit in Limburg bevorderen en gezonde populaties van dier- en plantensoorten duurzaam in stand houden. We hebben om de staat van de natuur in beeld te brengen natuurdoelanalyses voor de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden opgesteld en deze voor advies voorgelegd aan de Ecologische Autoriteit. We hebben natuurherstel maatregelen genomen die nodig zijn voor het behalen van de doelstellingen uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR). Het ging daarbij ook om het ondersteunen van bedreigde dier- en plantensoorten. We hebben het realiseren van een basiskwaliteit natuur door een natuurinclusieve samenleving gestimuleerd, zodat natuur sterk verankerd is in onze samenleving en dicht bij de woonomgeving te beleven is.

We hebben gewerkt aan het realiseren en beheren van een robuust grensoverschrijdend natuurnetwerk van goede kwaliteit, aan het borgen van de groenblauwe dooradering van het landelijke gebied en aan het uitbreiden van het bosareaal in Limburg. Naast het nemen van maatregelen, hebben we gezorgd voor het behoud van beschermde natuurwaarden door uitvoering te geven aan onze taken als bevoegd gezag voor ontheffingverlening, vergunningverlening, toezicht en handhaving. Als onderdeel van het noodzakelijke beheer van natuur hebben we ook het beheer van dierpopulaties die schade aan andere belangen kunnen veroorzaken mogelijk gemaakt en hebben we het nemen van de nodige preventieve maatregelen om die schade te voorkomen met subsidie ondersteund. De biodiversiteit wordt bedreigd door invasieve exoten en daarom zorgen we voor het verwijderen of beheersen van deze soorten. In 2023 was dit aan de orde bij de wasbeer en de Aziatische hoornaar en via natuurherstelmaatregelen in de Natura 2000-gebieden.

Rol provincie: toetsers, ondersteuner, procesmanager, subsidient, partner

Samenvatting

De aanwezigheid van natuur en landschap maken een belangrijk deel uit van de leefomgeving van de Limburgers. Natuur en landschap worden benut voor recreatie. De bijzondere natuur die onze provincie rijk is draagt sterk bij aan de beleving. De provinciale activiteiten binnen dit begrotingsonderdeel dragen bij

aan de kwaliteit en de oppervlakte van de natuur, soms met een direct zichtbaar maatschappelijk effect, soms met effecten die indirect of op langere termijn pas merkbaar zijn. Op specifieke onderdelen heeft de provinciale inzet duidelijke gevolgen voor betrokken doelgroepen, zoals bijvoorbeeld bij faunabeheer, waardoor er minder faunaschade optreedt, en het agrarisch natuur- en landschapsbeheer, waardoor de beleving van het landschap wordt versterkt en inkomstenderving voor agrariërs wordt gecompenseerd ten behoeve van het behoud van soorten die baat hebben bij aangepast agrarisch beheer. Bij de uitvoering van het Natuurprogramma 2023-2030, de Limburgse bossenaanpak en het Programma landschap is ingezet op een (sterkere) benutting van de maatschappelijke initiatieven die bijdragen aan het bereiken van doelstellingen op het gebied van natuur- en landschap.

Kwaliteit

Toelichting oordeel:

Uitbreiding van het areaal natuur dat onder gesubsidieerd natuurbeheer wordt gebracht is op dit moment beperkt mogelijk, omdat de Natuurpact-afspraken met het Rijk onvoldoende rekening houden met bestaande natuur die nog niet onder het Subsidiestelsel Natuur een Landschap valt. Daarnaast wordt het areaal onder natuurgebiedenbeheer beïnvloed door de realisatie van de ontwikkelopgave voor het NNL (zie onder 6.1.2). Beperkte areaaluitbreiding heeft ook beperkte uitbreiding van het areaal onder natuurgebiedenbeheer tot gevolg. Wij voeren overleg met het Rijk over aanvullende financiering van het natuurbeheer, mede in verband met de gestegen kosten daarvan. Beperkte voortgang van de ontwikkelopgave en beperkte ontwikkeling van het areaal onder natuurgebiedenbeheer nemen met zich mee dat de biodiversiteit onder druk staat en dat herstel nog niet volledig mogelijk is. Hier staat tegenover dat we er met agrarisch natuur- en landschapsbeheer, actieve soortenbescherming, exotenbeleid en natuurherstelmaatregelen op grond van het natuurprogramma 2023-2030 naar verwachting in zijn geslaagd om achteruitgang van de biodiversiteit te voorkomen.

Kwaliteit (indicator)

Tijd

In 2023 is uitvoering gegeven aan het Natuurprogramma 2023-2030. Er zijn projecten uitgevoerd in het kader van actieve soortenbescherming, faunabeheer, het exotenbeleid, Natura 2000 en de bosopgave. Daarnaast zijn faunabeheerplannen goedgekeurd, ontheffingen verleend en Natura 2000-plannen vastgesteld. Voor het beheer van natuur zijn subsidies verleend aan natuurbeheerders en zijn subsidies verleend voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer. De planning van de realisatie van de ontwikkelopgave voor het NNL met areaaluitbreiding op grond van het natuurpact, richt zich op realisatie van het benodigde areaal natuur uiterlijk in 2027. Deze planning staat onder druk. Zie onder 6.1.2.

Tijd (indicator)

Geld

Voor de uitvoering van het product Natuur zijn de lasten begroot op € 34,08 mln. De realisatie bedraagt € 30,92 mln. waardoor een voordelig verschil is ontstaan van € 3,16 mln. Dit wordt met name veroorzaakt door een verschuiving van werkzaamheden naar begrotingsjaar 2024, waardoor een bedrag van € 4,93 mln. via overboekingsvoorstellen wordt overgeboekt naar begrotingsjaar 2024. De grootste posten hierin zijn:

- ANLB nieuwe 6 jarige beschikking € 2,17 mln.;
- SPUK Natuur boscompensatie € 1,81 mln.;
- Subsidieplafond soorten € 0,45 mln. staat open tot 31-12-2024;
- Afhandeling subsidieaanvragen invasieve exoten € 0,29 mln.

Daarnaast is het budget Natuurgebiedenbeheer overschreden met € 1,73 mln. Dit is het gevolg van een dubbele lastneming en het Rijk blijft achter met het toekennen van vergoedingen voor verplichtte tariefsverhogingen.

Geld (indicator)

6.1.2. Stikstof: herstel balans natuur en economie

Omschrijving

We zetten in op een transitie van ons landelijk gebied waarmee we de balans willen herstellen tussen de draagkracht van de natuur, bodem en water enerzijds en het economisch gebruik ervan anderzijds.

Het Rijk heeft op 10 juni 2022 via de startnotitie van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) aan alle provincies richtinggevende doelen voor de reductie van stikstofemissies voor de landbouw meegegeven.

De stikstofopgaven voor verkeer en industrie verlopen grotendeels langs andere sporen, met name het klimaatbeleid.

In oktober 2022 maakte het Rijk de aanvullende opgaven ten aanzien van water (waterkwantiteit en – kwaliteit Kaderrichtlijn Water) en klimaat (Klimaatakkoord landgebruik) bekend. De Limburgse opgave werkten we uit in het Limburgse Programma Landelijk Gebied (LPLG).

Rol provincie: *bevoegd gezag, subsidient, partner, toetser, procesmanager.*

Samenvatting

Kwaliteit

Op 27 juni 2023 hebben we een eerste concept van het Limburgs Programma Landelijk Gebied (LPLG) vastgesteld en toegezonden naar de minister voor Natuur en Stikstof mevrouw Van der Wal. Dit LPLG is in nauw overleg met de stakeholders opgesteld, want 'In Limburg doen we het samen!' De kernwoorden van dit eerste concept LPLG zijn: Van onderop, vrijwilligheid van de aanpak samen met een geborgde inzet van instrumenten. De opgave is namelijk niet vrijblijvend. Het door PS d.d. 18 februari 2022 vastgestelde Limburgse Aanpak Stikstofreductie en Natuurverbetering maakt onderdeel uit van het eerste concept LPLG.

In november 2022 hebben voor de vrijwillige "Regeling provinciale aankoop veehouderijen nabij natuurgebieden" ook wel Maatregel Gerichte Aankoop (MGA) genoemd (opkoopregeling piekbelasters) 25 bedrijven een overeenkomst met de provincie getekend.

30 november 2022 was de deadline om in aanmerking te komen voor de SPUK MGA1. In 2023 hebben een groot deel van de transacties plaatsgevonden (koop- en terugleverconstructie). Een tweetal overeenkomsten worden mogelijk ontbonden (wederzijds goedvinden). Na de afhandeling van de transacties kunnen de veehouders aan de slag met de daadwerkelijke sloop van de stallen. In 2025 zal het grootste deel van afgehandeld zijn. Over de resultaten worden uw Staten dan geïnformeerd.

Het Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied is deel gaan uitmaken van het Limburgs Programma Landelijk Gebied (LPLG). Het richt zich op de realisatie van wettelijke en autonome opgaves in het landelijk gebied. Het gaat dan om natuurherstelmaatregelen (zowel uitbreiding van hectares als ook kwalitatieve maatregelen in de vorm van inrichting en (cyclisch) beheer), het herstel van het hydrologische systeem om te kunnen voldoen aan KRW-normen en het terugdringen van Stikstof-uitstoot ten behoeve van natuur. In dat kader zijn eigenaren en onze partners in de verschillende N2000 gebieden en langs/in waterlopen actief om maatregelen uit te voeren. De bossenstrategie is in 2023 vastgesteld en zal als basis dienen voor de uitvoering in het LPLG in 2024 ev. De uitkomsten van de Natuurdoelanalyses, uitgevoerd voor de N2000 gebieden dienen als basis voor het vaststellen van (aangepaste) natuurherstelmaatregelenpakketten.

De realisatie van de ontwikkelopgave is de afgelopen jaren gestagneerd. De complexiteit en de ontwikkelingen op de grondmarkt, de onzekerheid voor ondernemers in het stikstofdossier en het ontbreken van courante ruilgronden maakt dat realisatie lastig is. Dit hangt ook samen met de landelijke politieke ontwikkelingen. We hebben daarom ingezet op het vergroten van het contingent ruilgrond, en hebben in het kader van de aanpak stikstof gronden gekocht van bedrijven die meedoen aan stoppersregelingen. De inrichting van gronden is versneld opgepakt.

In 2023 is 63 hectare gerealiseerde areaaluitbreiding toegevoegd door functieverandering of aankoop (GebiedVerwerving: percelen die blijvend beschikbaar zijn voor natuur, om de Natuurpact afspraken te realiseren).

In 2023 is 3,6 hectare grond ingericht (GebiedInrichting: percelen waarvoor de inrichtingsmaatregelen zijn afgerond of waarvoor geen inrichtingsmaatregelen nodig zijn. Het gaat hierbij om de inrichting van natuur, om de Natuurpact afspraken te realiseren (80.000 hectare inrichting in periode 2011-2027).

Op basis van de aangeleverde kwalitatieve verplichtingen (grondgebruik onder voorwaarden) is in 2023 voor 213 hectare kwalitatieve verplichting afgesloten.

Kwaliteit (indicator)

Tijd

De transitie van het landelijk gebied is een proces dat loopt tot en met 2035. Op basis van de volgende (concept)versie van het LPLG wordt de planning bijgewerkt.

Tijd (indicator)

Geld

Voor de uitvoering van het product Stikstof zijn de lasten begroot op € 79,67 mln. De realisatie bedraagt € 50,9 mln. waardoor een voordelig verschil is ontstaan van € 28,76 mln. Dit wordt met name veroorzaakt door: een verschuiving van werk/activiteiten naar begrotingsjaar 2024, waardoor een bedrag van € 53,15 mln. via overboekingsvoorstellen wordt overgeboekt naar begrotingsjaar 2024.

- Voor de uitvoering van herstelmaatregelen N2000 en SPUK Natuur zijn de lasten begroot op €37,9 mln. De werkelijke realisatie van de meerjarige projectsubsidies aan TBO's bedraagt €8,23 mln. Waardoor een voordelig verschil ontstaat van €29,67 mln. Deze onderbesteding is het gevolg van de fasering van de meerjarige projectsubsidies Natura2000 voor €16,44 mln. en SPUK Natuur voor €13,23 mln. Per saldo wordt €29,67 mln. overgeboekt naar de begroting 2024.
- Door besluitvorming die nog in voorbereiding is, zijn minder lasten verantwoord op de SPUK Natuur en de SPUK versnellingsregeling transitie landelijk gebieden dan begroot. Hierdoor wordt respectievelijk €11,46 mln. en €12,02 mln. via het overboekingsvoorstel overgeboekt naar begroting 2024.
- Niet begrootte kosten voor de opkoopregeling piekbelasters MGA1 drukken het voordelig verschil met €21,74 mln. Deze worden wel volledig gedekt uit de specifieke uitkering.

De lagere inkomsten zijn het gevolg van het nog niet kunnen inzetten van de SPUK gelden. Dit bedraagt €11,57 mln.

De lagere aanwending van de reserve N2000 is het gevolg van de bestedingen van de subsidies N2000 herstelmaatregelen op basis van de ingediende liquiditeitsbegrotingen van de TBO's.

Geld (indicator)

Wat hebben we bereikt?

6.2. Behoud en versterken van de kenmerkende kwaliteiten en afwisseling van het Limburgse landschap

We werken in Limburg aan het behouden en versterken van de kenmerkende kwaliteiten en afwisseling van het Limburgse landschap in samenhang met urgente ruimtelijke opgaven en transities.

Indicator	Startwaarde 01-01-2023	Eindwaarde 31-12-2023	Streefwaarde	Jaar
-----------	---------------------------	--------------------------	--------------	------

Oppervlakte agrarisch natuur- en landschapsbeheer	2.645 ha (per 31-12-2021)	3.127 ha	3.020 ha	2023
---	------------------------------	----------	----------	------

Toelichting indicatoren:

Het betreft hectaren op basis van verleende subsidiebeschikkingen voor het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb).

Medio 2022 is een inschatting gemaakt voor het streefbeheer voor het beheerjaar 2023. Per 2023 zijn er extra middelen beschikbaar gesteld voor het uitvoeren van water- en klimaatmaatregelen. In verband met het intreden van het nieuwe Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB) en de onzekerheden daaromtrent, was het streefbeheer lager ingeschat dan de ANLb beschikking kon bieden. Het agrarisch collectief Natuurrijk Limburg heeft met zijn 1.232 deelnemers in 2023 meer hectare weten te realiseren dan was verwacht in 2022. Alle beheerde hectare vallen binnen de afgegeven beschikking.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

6.2.1 Landschap: versterking integrale gebiedsontwikkeling

Omschrijving

Wij hebben het Limburgs landschap versterkt door:

Ondersteuning transitie Nationale parken en grensparken

Vanaf 2021 ondersteunen we de transitie van de Nationale Parken de Maasduinen, de Meinweg en de Groote Peel in de richting van een natuur- en landschapsregio. Samen met Rijk en regio hebben we voor de Maasduinen en de Meinweg bijgedragen aan een driejarig project dat moet leiden tot deze transitie. De aan Rijk en provincie beloofde onderdelen van het transitieplan zijn in 2023 gereed gekomen (zoals landschapsbiografie, landschapsagenda, ambitiedocument, educatie, participatie en communicatiestrategie, versterking regionale samenwerking). De Nationaal Parken zijn klaar voor een nieuwe fase, waarin de transitieplannen kunnen worden uitgevoerd. Dit geldt ook voor de Groote Peel in samenhang met GGA Peelvenen. Financiering voor de periode 2024-2030 wordt nu door het Rijk voorbereid.

We hebben tevens samengewerkt en gefinancierd in een aantal grensoverschrijdende parken: Maas-Swalm-Nette, Kempen-Broek, Grenzeloos Bocageland, Rivierpark Maasvallei en het Drielandenpark. Zij konden hiermee invulling geven aan de realisatie van hun masterplannen en operationele plannen gericht op grensoverschrijdende projecten rondom natuur, landschap en vrijetijdseconomie en landbouw.

Versterking groenblauwe dooradering

Via het proces van het NPLG/ LPLG ondersteunden we de versterking van de groenblauwe dooradering in het landelijk gebied. Om het aanleggen, herstellen en beheren van (groenblauwe) landschapselementen en voedselbossen mogelijk te maken, hebben wij de Nadere subsidieregels landschapselementen en voedselbossen opengesteld. Deze subsidieregeling kent een hoofdstuk Voedselbossen en een hoofdstuk Landschapselementen. De eerste versie van de regeling was tot 1 april 2023 opengesteld, het vervolg loopt tot 1 oktober 2024. Door de provincie zijn voor het onderdeel Voedselbossen 16 subsidieaanvragen gehonoreerd. Ze variëren van circa 0.5 ha tot ruim 5 ha. De verleende subsidies zijn in aantallen ongeveer gelijk verdeeld over Noord-, Midden- en Zuid-Limburg. De aanvragers zijn agrariërs die (een deel van) hun bedrijf richten op nieuwe manieren van voedselproductie.

Er zijn tevens initiatieven, waarbij naast de voedselproductie veel belang wordt gehecht aan beleving, milieu en educatie. En er zijn ondernemers die het voedselbos zien als directe aanvulling op hun activiteiten, zoals horeca en recreatie. In totaal is voor € 0,5 mln. aan subsidie verleend voor voedselbossen, welke ziet op ruim 35 hectare. Van het totaalbudget voor hoofdstuk Voedselbossen ad € 1,25 mln. euro is derhalve nog € 0,75 mln. beschikbaar. Van het budget komt € 1,0 mln. euro van het Rijk.

Het hoofdstuk Landschapselementen ziet op zowel de aanleg als beheer (maximaal 5 jaar) van nieuw te realiseren landschapselementen, zoals houtige elementen en poelen. Er zijn enkele aanvragen binnengekomen, waarvan er één gehonoreerd is (€ 0,1 mln.). Voor dit hoofdstuk is nog € 1,47 mln. beschikbaar

Deze subsidieregeling heeft bijgedragen aan de kwantitatieve doelstelling voor de aanplant van 1 miljoen bomen en heeft bijgedragen aan de versterking van (stikstofgevoelige) natuur, de landschappelijke dooradering van Limburg en het tegengaan van klimaatproblemen als hittestress en verdroging.

Ondersteuning en benutting vrijwilligers en burgerinitiatieven voor natuur en landschap

Voortkomend uit de verkenning Toekomst Landschapsbeheer Limburg en het Programma Landschap is het Steunpunt landschapsbeheer Limburg opgezet, waarmee gestalte wordt gegeven aan de uitvoeringskracht van het landschapsbeheer. De belangrijkste taken van het steunpunt in het landschapsbeheer zijn het verzorgen van trainingen en cursussen, het fungeren als service-centrum voor vrijwilligerswerk, verzorgen van monitoring van groene landschapselementen in het kader van Monitor Landschap en het faciliteren van de gereedschappen die vrijwilligers nodig hebben bij het doen van werkzaamheden in gezamenlijk verband. Het Limburgs Landschap faciliteert dit steunpunt en heeft hiervoor een subsidie van ons ontvangen à € 1,2 mln. met een looptijd tot september 2025. In de tweede helft van 2024 (uiterlijk januari 2025) zal de provincie een nieuwe afweging maken over een (structurele) provinciale bijdrage aan het landschapsbeheer inclusief het Steunpunt.

Ook hebben we initiatieven en organisaties ondersteund die gericht zijn op educatie over natuur en landschap, voor zowel kinderen als voor volwassenen. Een belangrijke speler in deze – naast organisaties zoals de Natuur- en Milieufederatie, de Stichting Limburgs Landschap en het Natuurhistorisch Genootschap die een exploitatiesubsidie hebben gekregen - is IVN-Limburg. Natuureducatie is voor het IVN een kerntaak. Door tal van activiteiten, zoals de Beleef Week voor alle Limburgers, hebben ze jong (veel schoolkinderen) en oud laten beleven hoe gezond, belangrijk en leuk de natuur is. Educatie, zoals het opleiden van gidsen, vormde hierbij een belangrijke activiteit. Ook via de Nationale parken en Grensparken ondersteunden wij initiatieven die gericht zijn op educatie over natuur en landschap. IVN had hier bij de Nationale parken ook een belangrijke rol.

Ondersteuning LEADER programma

Vanuit het Europees programma LEADER Zuid-Limburg stimuleerden wij initiatieven - van lokale gemeenschappen - die bijdragen aan het verbeteren van de leefbaarheid op het platteland en hun leefomgeving. Daarbij hebben natuur, landschap en cultuurhistorie een belangrijke rol gespeeld. 2023 was een overgangsjaar voor LEADER, waarin de nieuwe periode werd voorbereid. Na een open call van de Provincie Limburg, zijn twee gebieden aan de slag gegaan met het opstellen van een Lokale Ontwikkelingsstrategie: opnieuw Zuid-Limburg en als nieuw LEADER gebied, Weerterland (gemeenten Weert, Nederweert en Leudal).

Door middel van een gebiedsproces is met de bewoners en alle stakeholders bepaald wat zij belangrijk vinden voor hun gebied. Welke problemen ervaren zij, welke kansen zien zij en welke doelen vinden zij belangrijk. Kortom waar wil de streek het geld, dat beschikbaar komt vanuit LEADER, op in zetten. Dit is de basis voor de Ontwikkelingsstrategieën, die tevens het kader zijn waarmee in de komende LEADER periode, subsidieaanvragen worden beoordeeld.

Op 31 oktober 2023 hebben Gedeputeerde Staten de Ontwikkelingsstrategieën voor Weerterland en Zuid-Limburg vastgesteld. Tevens hebben Gedeputeerde Staten een subsidieregeling opengesteld waarmee de beide gebieden de beheerkosten voor de komende periode kunnen aanvragen. Voor Weerterland is € 397.656,- beschikbaar en voor Zuid-Limburg € 924.611,- beschikbaar. Met de vaststelling van de Lokale Ontwikkelingsstrategieën zijn ook de Lokale Actiegroepen ingesteld. Deze begeleiden initiatiefnemers om te komen tot een goede subsidieaanvraag en beoordelen subsidieaanvragen aan de hand van de kaders die zijn gesteld in de Lokale Ontwikkelingsstrategie.

Na 31 oktober zijn de Lokale Actiegroepen gestart met hun inwerkperiode en zijn aan de slag gegaan met de voorbereiding voor de openstelling van de LEADER regeling. Op 19 maart 2024 is de LEADER regeling voor projecten geopend.

Propositie Heuvelland

De Propositie Heuvelland is gebaseerd op een overeenkomst uit 2020 met diverse Heuvellandgemeenten, Ministerie van LNV, WML, LLTB, Waterschap Limburg en Provincie Limburg en loopt tot medio 2027. De scope van de overeenkomst betreft het uitvoeren van innovatieve landbouwonderzoeken door onder andere de WUR, het doen van bedrijfsbezoeken bij agrariërs en het toekennen van vergoedingen voor de aanleg en langjarig beheer van diverse landschapselementen. Door omstandigheden (Corona) en prioriteit voor de ontwikkeling van het LPLG is de uitvoering nog niet opgepakt. Begin 2024 is een doorstart gemaakt en wordt de uitvoering opgepakt.

Het Europees Programma All 4Biodiversity van circa € 1 mln. is gekoppeld met de Propositie Heuvelland en liep om dezelfde reden vertraging op. Ook hier is in 2024 een doorstart gemaakt en zullen er in de komende tijd budgetten voor gebruikt gaan worden.

Samenvatting

Onze focus lag, in lijn met het Programma Landschap, op Limburgs meest bijzondere (grensoverschrijdende) landschappen; de transitie van de Nationale Parken de Maasduinen, de Meinweg en de Grootte Peel en de grensparken Maas-Swalm-Nette, Kempen-Broek, Grenzeloos Bocageland, Rivierpark Maasvallei en het Drielandenpark. Tevens hebben we ingezet op versterking van de groenblauwe dooradering

We hebben Limburg breed vrijwilligers en burgerinitiatieven voor natuur en landschap ondersteund via het Steunpunt landschapsbeheer Limburg en (exploitatie)subsidies aan de Natuur- en Milieufederatie, de Stichting Limburgs Landschap, het Natuurhistorisch Genootschap en IVN-Limburg en ondersteuning van het Europees programma LEADER Zuid-Limburg.

Door de benoemde initiatieven hebben we veel mensen betrokken bij de omgeving en boeren, natuurbeheerders, bedrijven en inwoners samen voor het landschap laten zorgen en beleven.

Kwaliteit

De ontwikkeling van het Limburgs Landschap is een continu proces. Wij vinden het belangrijk dat de bestaande Nationale Parken en de omliggende gebieden verder ontwikkelen naar robuuste natuur- en landschapsgebieden met onthaalfunctie. In deze transitie ontstaat samenwerking met dragende gemeenschappen uit de regio waarbij de inwoners, het MKB, agrariërs, het bedrijfsleven en overheden betrokken worden. Ook werken wij samen in een aantal grensoverschrijdende parken: Maas-Swalm-Nette, Kempen~Broek, Grenzeloos Bocageland, Rivierpark Maasvallei en het Drielandenpark. Deze Grensparken richten zich op grensoverschrijdende projecten rondom natuur, landschap en vrijetijdseconomie. Ze helpen ons bij het werken aan grensoverschrijdende kansen en opgaven, zoals bijvoorbeeld rondom recreatie, water, natuur en landbouw. Tevens bieden ze extra kansen op Europese

subsidies.

De vertaling van het Programma Landschap, als uitvoering van Amendement 107 van Wageningen cs inzake Programmatische versterking van het Limburgse landschap, zal plaatsvinden via het Perspectief voor het landelijk gebied, Beleidskader 2024-2027. Hierin komen wij tot een verdere aanscherping van de ontwikkeling van het Limburgs Landschap.

Kwaliteit (indicator)

Tijd

De doorontwikkeling van de bestaande Nationale Parken en omliggende gebieden: Nationaal Park de Groote Peel/ Peelvenen, Nationaal Park de Maasduinen en Nationaal Park de Meinweg kent voor de 1e fase een tijdpad tot 2024. Het Rijk werkt, op basis van het nationale beleidsprogramma Nationale Parken 2024-2030 aan een nieuwe ondersteuningsregeling voor 2024-2030, waar ook de provincie voor ondersteuning gevraagd zal worden.

Het bevorderen van de samenwerking ten behoeve van natuur, landschap en vrijetijdseconomie voor de grensoverschrijdende parken Maas-Swalm-Nette en Kempen~Broek kent een tijdpad tot en met 2026. Voor het Drielandenpark tot en met 2027 en voor het Grenzeloos Bocageland tot en met 2025.

Tijd (indicator)

Geld

Voor de uitvoering van het product Landschap zijn de lasten begroot op € 11,92 mln. De realisatie bedraagt € 2,46 mln. waardoor een voordelig budgetverschil is ontstaan van € 9,46 mln.

Via een overboekingsvoorstel wordt een bedrag van € 10,49 mln. overgeboekt naar de begroting 2024. Dit voordelig verschil wordt o.a. veroorzaakt door:

- openstaande subsidieregelingen landschapselementen € 1,47 mln. en voedselbossen € 0,75 mln. Deze regelingen lopen tot 1 januari 2025.
- SPUK Propositie Heuvelland € 6,75 mln.;
- afwikkeling meerjarig project SOK Maasgaard € 1,08 mln.

De lagere inkomsten zijn het gevolg van het nog niet kunnen inzetten van de SPUK gelden € 3,93 mln.

Geld (indicator)

Wat hebben we bereikt?

6.3. Een duurzaam, robuust en ecologisch gezond watersysteem dat kan omgaan met wateroverlast en droogte en dat voorziet in voldoende water van goede kwaliteit

We realiseren in Limburg een duurzaam, robuust en ecologisch gezond watersysteem dat kan omgaan met wateroverlast en droogte en dat voorziet in voldoende water van goede kwaliteit. In 2023 zijn onderzoeken en projecten uitgevoerd die aan het bereiken van deze doelstelling hebben bijgedragen. De opgave is echter groot en zal nog vele jaren vergen. Tegelijkertijd zorgt het veranderende weer, met langere droge perioden en heviger regenbuien voor een vergroting van de opgaven.

Indicator	Startwaarde	Eindwaarde	Streefwaarde	Jaar
	01-01-2023	31-12-2023		
Aantal kilometers beekherstel (uitgevoerd door waterschap Limburg)	81 km (2022)	85 km (2023)	153 km	2027
Aantal te ondersteunen klimaatadaptieve projecten van de waterregio's	7 (2022)	7	11 projecten	2023

Toelichting indicatoren:

Gemeenten is gevraagd om klimaatadaptieve projecten aan te melden voor ondersteuning. Gemeenten waren in 2023 druk met het indienen van projecten in het kader van het nationaal Delta Programma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA). Deze projecten zijn nu ingediend en we verwachten dat aanvragen voor ondersteuning door de Provincie in 2024 zullen binnenkomen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

6.3.1. Watersysteem: klimaatbestendig

Omschrijving

In 2023 hebben we gewerkt aan een meer klimaatbestendig watersysteem dat kan omgaan met droogte en wateroverlast. We hebben gewerkt aan het verbeteren van de waterkwaliteit in onze beken en ons grondwater en aan beekherstel. We hebben gewerkt aan de beschikbaarheid van water van voldoende kwaliteit en aan de bescherming van ons grondwater voor drinkwater en consumptiewater. We hebben gewerkt aan goede hydrologische omstandigheden voor onze Natura2000- gebieden. Samen met waterschap, rijk en gemeenten hebben we in het programma Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL) gewerkt aan een betere bescherming van de Limburgers. Door beter voor te bereiden en te beschermen tegen de extreme gevolgen van de klimaatverandering. Hierbij ligt de focus op het robuust maken van het regionale watersysteem. Het programma WRL staat voor een integrale aanpak waarbij de ruimtelijke samenhang met andere opgaven centraal staat. Na een fase van “forming en storming” zijn de afgelopen periode duidelijke stappen gezet in de ontwikkeling van het programma. Hiervoor zijn reguliere overlegstructuren ingeregeld, open communicatie ingezet door aan te sluiten bij inwonersavonden en

|(bestuurlijke) informatieavonden, is een stakeholdersanalyse uitgevoerd en wordt invulling gegeven aan stakeholdersmanagement.

We hebben in 2023 verschillende onderzoeken uitgevoerd voor waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid.

We hebben een betere bescherming van onze drinkwater via de grondwaterbeschermingsgebieden onderzocht en zijn gesprekken gestart met alle betrokkenen. Via subsidieverlening zijn projecten ondersteund voor groene schoolpleinen en voor droogteaanpak (Deltaplan Hoge Zandgronden; DHZ). We hebben een nieuwe subsidieregeling opgesteld voor de ondersteuning van droogteprojecten die in 2024 opengaat.

Op basis van de natuurdoelanalyses van de (grondwaterafhankelijke) Natura2000-gebieden zijn we hydrologische onderzoeken opgestart om water-maatregelen voor de instandhouding van deze gebieden te onderzoeken.

Via uitvoering door het waterschap Limburg zijn vispassages aangelegd, zijn rioolwaterzuiveringsinstallaties verbeterd en zijn als onderdeel van Water in Balans knelpunten in de bescherming van de Limburgers tegen wateroverlast aangepakt. In 2023 is 3,7 km beek herstel door het waterschap Limburg gerealiseerd. Het waterschap Limburg geeft daarbij aan dat: 'Nagenoeg alle kilometers beekherstel uit het Provinciaal Waterprogramma 2022-2027 op dit moment in verkenning of planuitwerking zijn. De realisatie van deze projecten vindt vooral in 2025, 2026 en 2027 plaats'.

De gemeentelijke waterregio's is gevraagd om per waterregio een klimaatadaptief project aan te melden voor ondersteuning. Gemeenten waren in 2023 echter druk met het indienen van DPRA projecten voor het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA). Die zijn nu ingediend en we verwachten dat de vier aanvragen voor ondersteuning door de provincie in 2024 zullen binnenkomen.

Vanuit het programma WRL is een grensoverschrijdend onderzoek opgestart naar maatregelen om wateroverlast te voorkomen.

De genomen maatregelen zijn alle in lijn met het door PS vastgestelde Provinciaal waterprogramma 2022-2027. Over de voortgang van dit waterprogramma zal medio 2024 op verzoek van PS apart worden gerapporteerd in een voortgangsrapportage en evaluatie

Samenvatting

Op een aantal plaatsen zijn beken hersteld en opnieuw ingericht. In het Heuvelland zijn maatregelen genomen om wateroverlast te beperken, onder meer via de aanleg van buffers. Op andere plaatsen zijn maatregelen genomen om droogte tegen te gaan en meer watervast te houden. Daarmee zijn belangrijke stappen gezet om ons watersysteem duurzamer, ecologische gezonder en klimaatbestendiger te maken.

Kwaliteit

De te bereiken kwaliteitsambitie is: Limburg beschikt over een natuurlijk, veerkrachtig en gezond watersysteem. De beken zijn schoon, lopen meanderend door het landschap, zijn ecologisch gezond en passeerbaar voor vissen. De beken kunnen omgaan met langere perioden van droogte en sterke neerslag. Er is weinig wateroverlast vanuit de beken en plassen en ze vallen zo weinig mogelijk droog. De natuur en de landbouwgebieden hebben een aanvaardbare last van droogte en er is voldoende grondwater van een goede kwaliteit voor drinkwater, voedselvoorziening, natuur en industrie.

Toelichting op score:

De tijdige uitvoering (2027) van de maatregelen, nodig om de KRW-doelen te bereiken is, als reeds vermeld in het Provinciaal Waterprogramma 2022-2027, onzeker. Onder andere is nog geen duidelijkheid over de Rijksmaatregelen, nodig om de belasting van het watersysteem met nutriënten uit de landbouw en gewasbeschermingsmiddelen te reduceren. Ook is nog geen zicht op een afdoende vermindering van de belasting uit buitenlandse bronnen. Tevens is er onduidelijkheid over het Transitiefonds dat bij het NPLG behoort. Dit is voor de uitvoering van water maatregelen een risico voor de toekomst. We hebben ons, binnen onze bevoegdheden, ingezet voor het verbeteren van de waterkwaliteit in onze beken en het grondwater om te voorzien in schoon en voldoende water voor natuur, landbouw, industrie en drinkwater. Dit hebben we onder meer gedaan door het opstellen van een Aanvalsplan waterkwaliteit en in de uitwerking van het Limburgs Programma Landelijk Gebied. Voor het bereiken van de doelen van de KRW geldt dat er nog een grote opgave ligt.

Kwaliteit (indicator)

Tijd

In 2023 heeft de Provincie Limburg via eigen middelen en subsidie van het (Rijks) Deltafonds Hoge Zandgronden (DHZ) een subsidieregeling opgesteld waarmee gebiedsgerichte uitwerking, waarbij droogte in samenhang met andere doelen gebiedsgericht kan worden aangepakt.

In 2023 is gestart met het waterveiliger maken van ons regionaal watersysteem in Limburg via het Programma Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL).

De provincie participeert samen met het Waterschap Limburg, het Rijk en de Limburgse gemeenten in dit programma.

In 2023 hebben wij de 4 Limburgse (gemeentelijke) waterregio's uitgenodigd om voorstellen in te dienen voor het uitvoeren van klimaatadaptieve maatregelen.

Het waterschap Limburg heeft de regionale maatregelen zoals beekherstel, vistrappen en rioolwaterzuiveringsinstallaties ingepland.

Tijd (indicator)

Geld

Voor de uitvoering van het product Watersysteem zijn de lasten begroot op € 4,42 mln. De realisatie bedraagt € 3,17 mln. waardoor een voordelig verschil is ontstaan van € 1,25 mln. Dit wordt met name veroorzaakt door:

- een voordelige afrekening met de LLTb en grondwatermonitoring op de DU nitraat uitstoot schoon drinkwater € 0,63 mln.;

- fasering natte natuurparels voor 0,65 mln.;
- fasering waterprogramma 2022 – 2027 voor 0,14 mln.

Via overboekingsvoorstellen wordt een bedrag van € 1,08 mln. doorgeschoven naar 2024.

Geld (indicator)

Wat heeft het ons gekost?

Wij hebben een voordelig verschil in het resultaat van programma Landelijk gebied van € 7,00 mln.

De gerealiseerde lasten bedragen € 94,94 mln. dit is € 43,62 mln. lager dan de bijgestelde begroting.

De achterblijvende realisatie van de lasten houdt verband met € 15,66 mln. lagere baten vooral specifieke uitkeringen van het Rijk, respectievelijk minder onttrekking uit de reserves van € 20,96 mln., met name reserve N2000.

De budgetafwijkingen tussen de begroting en de realisatie bij de verschillende producten zijn toegelicht bij "Wat gaan we daarvoor doen?", onderdeel Geld.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primitieve begroting 2023	Begroting na wijzigingen 2023	Realisatie 2023	Verschil tussen begroting en realisatie 2023
Lasten				
6 Landelijk gebied				
611 Natuur				
60470 Exploitatiesubsidie St Het Limburgs Landschap	1.031	1.031	1.031	0
60471 Expl subs Natuur en Milieufederatie Limburg	433	431	431	0
60472 Exploitatiesubsidie IVN	262	261	261	0
60473 Expl subs Natuurhistorisch Genootschap	111	111	111	0
67630 Rente en aflossing convenantlening	840	839	839	0
67995 Bijdr proj Ontwikkelopg Natuur onvoorz	-54	-1.504	-1.129	-375
68167 NL RVO aflossing Groenfonds 30 jarig	2.287	2.287	2.351	-65
68169 Natuur en landschap SNL monitoring beheer	180	180	67	113
68170 Natuur en landschap organisatiekosten	2.308	2.308	1.620	688
68173 N2000 organisatie	765	765	1.492	-727
68174 Wet Natuurbescherming	1.967	1.742	2.273	-531
68180 Uitvoeringskosten POP3 uitloop	0	707	774	-67
68181 Natuur en landschap ANLB GLBNSP	3.450	3.450	1.935	1.515
68194 N2000 overige	25	175	221	-46
68293 Interreg Europe Wildlife Economy	0	0	0	0
68673 Actieve soortenbescherming	1.000	611	438	173
68675 Aanpak invasieve exoten	300	435	99	336
68731 Vermaatschappelijking	150	304	163	141
68780 Natuurgebiedenbeheer SVNL	10.356	11.863	13.591	-1.729
68914 Subsidie vervoer opvang gewonde wilde dieren	0	0	0	0
68971 Inhuur ivm subsidieregeling	0	96	0	96
69023 Subsidieplafond soorten	0	1.400	951	449
69121 n miljoen bomenplan	0	0	0	0
69389 Achtervang budgetschuif POP3	0	0	0	0

6. Landelijk gebied

Exploitatie	Primitieve begroting 2023	Begroting na wijzigingen 2023	Realisatie 2023	Vershil tussen begroting en realisatie 2023
69440 Gebiedsontwikkeling Maasheggen	0	1.452	1.077	375
69469 Subsidieregeling invasieve exoten	289	517	3	514
69543 Subsidieplafond SILG 25 prev faunaschade	0	258	258	0
69581 Cofinanciering LIFE klimaatslimbosbeheer	0	50	50	0
69585 Subsidies motie 2788 Groene schoolpleinen	0	657	630	27
69590 Passieve soortenbescherming	250	389	76	313
69591 Faunaschade en schadepreventie	200	25	25	0
69597 Subs regeling opvang en vervoer motie 2399	100	0	0	0
69611 L16 SPUK Natuur boscompensatie	0	1.815	0	1.815
69700 Natuur inclusief naisoleren	0	0	0	0
69707 Nadere subsidieregels preventie faunaschade	0	350	277	73
69724 Natuur en Landschap Beheer OoijenWanssum	0	161	72	89
69782 Landschapsbeheer	0	0	0	0
69841 Ecoduct Ullingsheide	0	910	910	0
69859 SPUK L29 Monitoring	0	0	22	-22
Totaal 611 Natuur	26.249	34.075	30.919	3.155
612 Stikstof				
68112 Bijdrage ontwikkelopgave Natuur	6.910	6.910	6.910	0
68171 N2000 subsidiebeschikkingen	8.600	18.900	2.457	16.443
68172 N2000 onderzoeken	0	380	87	293
68193 N2000 monitoring	0	10	0	10
68924 N2000 beheerplannen uitvoering maatregelen	10.426	880	434	446
69180 Werkbudget stikstofreductie natuurverbeterin	0	148	124	24
69463 L16 SPUK Natuur subsidieregeling	18.900	18.998	5.767	13.230
69464 L16 SPUK Natuur personele inzet	275	275	212	63

6. Landelijk gebied

Exploitatie	Primitieve begroting 2023	Begroting na wijzigingen 2023	Realisatie 2023	Vershil tussen begroting en realisatie 2023
69467 L16 SPUK Natuur onderzoeksprogr	2.000	2.868	121	2.748
69612 L16 SPUK Natuur uitv overig kostprijsverh	4.000	10.132	1.544	8.588
69664 L8 SPUK MGA1 Vergoeding productierechten	0	7.526	11.681	-4.155
69694 Lxx SPUK RPMP	0	218	3.573	-3.355
69712 L25 SPUK Versnelling transitie land gebied	0	12.420	400	12.020
69830 L8 MGA1 koopsom opstallen vrijgesteld	0	0	8.561	-8.561
69832 L8 MGA1 vergoeding sloopkosten belast	0	0	4.237	-4.237
69834 MGA1 overige kosten belast KVH	0	0	19	-19
69852 L8 MGA1 vergoeding zonnepanelen belast	0	0	226	-226
69854 L8 MGA1 grondaankopen	0	0	4.246	-4.246
69895 L32 Regeling uitvoering aanpak Piekbelasting	0	0	300	-300
Totaal 612 Stikstof	51.111	79.665	50.898	28.767
621 Landschap				
68124 Heidsche Peel	0	0	0	0
68127 Maasgaard	0	1.076	0	1.076
68166 POP3 Leader subsidies	0	70	58	11
68586 Leasetermijnen wagenpark PLA	5	5	4	1
68596 Brandstof wagenpark PLA	2	2	0	1
68676 Grensparken	145	145	145	0
68691 Verkenning toekomst landschapsbeheer	0	0	0	0
68856 Bijdr proj Ontwikkelopg Natuur onvoorz	-25	-95	-83	-11
69065 L7 SPUK Propositie Heuvelland	0	6.955	205	6.750
69197 Nota Landschap verbindt Limburg	360	815	425	390
69269 POP3 Leader organisatiekosten	0	65	35	30
69648 Subsidieregeling landschapselementen	0	1.564	96	1.468
69649 L25 SPUK Quick wins bv voedselbossen	0	1.250	1.505	-255

6. Landelijk gebied

Exploitatie	Primitieve begroting 2023	Begroting na wijzigingen 2023	Realisatie 2023	Vershil tussen begroting en realisatie 2023
69787 Interreg DUN Project Grenzeloos Landschap	0	67	67	0
Totaal 621 Landschap	487	11.919	2.459	9.461
631 Watersysteem				
63422 Meetnetten grondwaterkwaliteit	49	49	47	3
64081 Oppervlaktewater algemeen	272	272	189	83
65689 Grondwaterbeheer algemeen	911	758	643	116
66046 Grondwatermonitoring	215	498	312	186
67990 Deltafonds Limburg	0	639	-10	649
67991 POP3water	0	0	0	0
68927 Leasetermijnen wagenpark Water	25	25	25	0
68928 Brandstof wagenpark Water	6	6	7	0
68948 DU Grondwaterbeschermingsgebieden	90	0	-441	441
69288 Waterprogramma 20222027	4.000	137	0	137
69459 POP3water openstelling 2021 par 6	610	1.243	1.243	0
69500 Werkbudget wateroverlast en hoogwater	0	10	10	0
69642 Fysieke invest POP3 integraal water par 2a	0	109	109	0
69739 Klimaatadaptatie	0	0	0	0
69753 SPUK nitraatuitstoot schoon drinkwater	0	672	653	19
69864 SPUK E102 Beekdaelen zijrivieren Maas	0	0	353	-353
69866 L31 Duurzaam Schoon Grondwater	0	0	27	-27
Totaal 631 Watersysteem	6.179	4.419	3.165	1.254
690 Personele lasten programma landelijk gebied				
68060 Doorberekende personeelskosten	2.890	2.890	2.772	119
68571 Doorberekende personeelskosten oppervlaktew	284	284	273	12
68572 Doorberekende personeelskosten grondwater	502	502	482	21
68573 Doorberekende personeelskosten	1.895	1.895	1.817	78

6. Landelijk gebied

Exploitatie	Primitieve begroting 2023	Begroting na wijzigingen 2023	Realisatie 2023	Verschil tussen begroting en realisatie 2023
68574 Doorberekende personeelskosten	284	284	273	12
69689 Doorberekende personeelskosten	0	1.156	1.109	48
69690 Doorberekende personeelskosten	0	805	771	33
69691 Doorberekende personeelskosten	0	665	0	665
Totaal 690 Personele lasten programma landelijk gebied	5.857	8.482	7.496	986
Totaal 6 Landelijk gebied	89.881	138.560	94.937	43.623
Totaal Lasten	89.881	138.560	94.937	43.623
Baten				
6 Landelijk gebied				
611 Natuur				
68180 Uitvoeringskosten POP3 uitloop	0	0	166	-166
68181 Natuur en landschap ANLB GLBNSP	0	0	650	-650
68293 Interreg Europe Wildlife Economy	0	13	13	0
69611 L16 SPUK Natuur boscompensatie	0	1.815	0	1.815
69859 SPUK L29 Monitoring	0	0	22	-22
Totaal 611 Natuur	0	1.828	851	977
612 Stikstof				
69463 L16 SPUK Natuur subsidieregeling	18.900	18.998	5.767	13.230
69464 L16 SPUK Natuur personele inzet	275	275	212	63
69467 L16 SPUK Natuur onderzoeksprogr	2.000	2.868	121	2.748
69612 L16 SPUK Natuur uitv overig kostprijsverh	4.000	10.132	1.544	8.588
69664 L8 SPUK MGA1 Vergoeding productierechten	0	7.526	11.681	-4.155
69694 Lxx SPUK RPMP	0	218	3.573	-3.355
69712 L25 SPUK Versnelling transitie land gebied	0	12.420	400	12.020
69830 L8 MGA1 koopsom opstallen vrijgesteld	0	0	8.561	-8.561
69832 L8 MGA1 vergoeding sloopkosten belast	0	0	4.237	-4.237

6. Landelijk gebied

Exploitatie	Primitieve begroting 2023	Begroting na wijzigingen 2023	Realisatie 2023	Verschil tussen begroting en realisatie 2023
69852 L8 MGA1 vergoeding zonnepanelen belast	0	0	226	-226
69854 L8 MGA1 grondaankopen	0	0	4.246	-4.246
69895 L32 Regeling uitvoering aanpak Piekbelasting	0	0	300	-300
Totaal 612 Stikstof	25.175	52.437	40.867	11.570
621 Landschap				
69065 L7 SPUK Propositie Heuvelland	0	4.052	120	3.932
69649 L25 SPUK Quick wins bv voedselbossen	0	1.000	1.505	-505
Totaal 621 Landschap	0	5.052	1.624	3.428
631 Watersysteem				
63172 Opbrengst grondwaterheffing	1.052	1.052	1.058	-6
66046 Grondwatermonitoring	0	0	-147	147
68948 DU Grondwaterbeschermingsgebieden	0	0	-144	144
69753 SPUK nitraatuitstoot schoon drinkwater	0	200	418	-218
69864 SPUK E102 Beekdaelen zijrivieren Maas	0	0	353	-353
69866 L31 Duurzaam Schoon Grondwater	0	0	27	-27
Totaal 631 Watersysteem	1.052	1.252	1.565	-313
Totaal 6 Landelijk gebied	26.226	60.568	44.907	15.662
Totaal Baten	26.226	60.568	44.907	15.662
Saldo van baten en lasten	-63.655	-77.992	-50.030	-27.962
Stortingen				
6 Landelijk gebied				
611 Natuur				
67552 Toevoeging reserve N2000	0	1.589	1.589	0
Totaal 611 Natuur	0	1.589	1.589	0
621 Landschap				
69770 Toevoeging PR Landbouw	0	0	0	0
Totaal 621 Landschap	0	0	0	0
Totaal 6 Landelijk gebied	0	1.589	1.589	0
Totaal Stortingen	0	1.589	1.589	0
Onttrekkingen				
6 Landelijk gebied				
611 Natuur				

6. Landelijk gebied

Exploitatie	Primitieve begroting 2023	Begroting na wijzigingen 2023	Realisatie 2023	Verschil tussen begroting en realisatie 2023
67548 Aanwending reserve Natuur	3.021	3.021	1.285	1.736
69521 Aanwending reserve N2000	0	0	2.049	-2.049
69706 Aanwending reserve DU OoijenWanssum	0	161	72	89
Totaal 611 Natuur	3.021	3.182	3.406	-224
612 Stikstof				
69520 Aanwending reserve N2000	10.426	21.210	2.544	18.666
69541 Aanwending reserve DU bodemsanering	0	148	124	24
Totaal 612 Stikstof	10.426	21.358	2.668	18.689
621 Landschap				
67551 Aanwending reserve N2000	0	2.380	0	2.380
Totaal 621 Landschap	0	2.380	0	2.380
631 Watersysteem				
60717 Aanwending reserve grondwaterbeheer	0	226	113	113
68624 Aanwending reserve DU Zoetwatermaatregelen	0	641	641	0
69517 Aanwending reserve DU bodemsanering	25	25	25	0
Totaal 631 Watersysteem	25	892	779	113
Totaal 6 Landelijk gebied	13.472	27.811	6.853	20.958
Totaal Onttrekkingen	13.472	27.811	6.853	20.958
Saldo mutatie reserves	13.472	26.222	5.264	20.958
Resultaat	-50.183	-51.770	-44.767	-7.003

Verbonden partijen landelijk gebied

Door de uitvoering van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV) en de regeling Ruimte voor Ruimte (RvR) via de verbonden partijen PLC B.V., RVR C.V. en RVR Beheer B.V., is een ruimtelijke kwaliteitsverbetering van het Limburgse landelijk gebied gerealiseerd.

WML beheert het leidingennetwerk en de drinkwatervoorziening in Limburg.